

САНКЦІЇ МІЖНАРОДНОГО ОЛІМПІЙСЬКОГО КОМІТЕТУ ПРОТИ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ

На підставі офіційних документів МОК, висловлювань його президента Т.Баха простежено санкційну політику цієї організації до спортсменів Росії та Білорусі. Розглянуто пропозиції МОК щодо шляхів повернення спортсменів цих країн до виступів на Олімпійських Іграх 2024 р., допуску їх на певних умовах.

Ключові слова: збройне вторгнення Росії в Україну, МОК, Т.Бах, заяви, санкції, політичний нейтралітет спорту, допуск до Олімпійських ігор.

On the basis of official documents of the IOC, statements of its president T.Bach, the sanctions policy of this organization towards athletes of Russia and Belarus was traced. The proposals of the IOC regarding the return of athletes from these countries to performances at the 2024 Olympic Games and their admission under certain conditions were considered.

Keywords: Russia's armed invasion of Ukraine, IOC, T.Bach, statements, sanctions, political neutrality of sports, admission to the Olympic Games.

Повномасштабне вторгнення Російської Федерації на територію України 24 лютого 2022 р., і, як наслідок, тривала українсько-російська війна унікально вплинули на міжнародний олімпійський рух. Через кілька годин після її початку Міжнародний Олімпійський комітет зайняв дуже рішучу позицію проти війни, запровадив санкції проти держав і урядів Росії та Білорусі. У лютому 2022 р. МОК зробив три заяви:

1) 24 лютого: «рішуче засудив порушення олімпійського перемир'я російським урядом». Відповідна резолюція про перемир'я була прийнята ГА ООН 02 грудня 2021 р. за згодою усіх 193 держав-членів ООН. (Олімпійське перемир'я почалося за сім днів до старту Олімпійських ігор і закінчувалося через сім днів після закриття Паралімпійських ігор. Олімпійські ігри проходили в Пекіні з 4 до 20 лютого 2022 р., Паралімпійські ігри — з 4 до 13 березня — Автори). Президент МОК Т.Бах повторив свій заклик до миру, який він висловив у виступах на церемоніях відкриття і закриття Олімпійських ігор. Він закликав владу: «Дотримуйтесь прихильності олімпійському перемир'ю. Дайте миру шанс». МОК закликав Росію зупинити воєнне втручання і висловив глибоке занепокоєння безпекою олімпійського співтовариства в Україні [1].

2) 25 лютого: Виконавчий комітет МОК закликав усі міжнародні федерації перенести або скасувати свої спортивні заходи, які зараз заплановані в Росії чи Білорусі.

3) 28 лютого: Виконком МОК опублікував рішення про не допуск до участі російських і білоруських спортсменів і офіційних осіб у міжнародних змаганнях.

Резолюція мала рекомендаційний характер, тому кожна міжнародна федерація повинна була сама визначити — повністю підтримати рішення МОК, затвердити частково чи проігнорувати взагалі. Усі ці дії МОК були подвійними: з одного боку, санкції і захисні заходи, з другого.

20 травня 2022 р. в Лозанні відбулася 139-та сесія МОК, у якій не брали участь російські члени МОК. Президент МОК Т.Бах під час свого виступу детально зупинився на тому, які заходи були вжиті щодо захисту чесності змагань і санкцій до сторін, винних у війні. Він підкреслив, що МОК виступає за санкції проти будь-кого в олімпійській спільноті, хто підтримує війну [2]. У червні 2022 р. Т.Бах заявив, що недопуск до змагань росіян і білорусів порушує принцип «спорт поза політикою» і унеможлиблює «чесність проведення змагань».

04 липня 2022 р. Президент МОК відвідав Україну на запрошення НОК. Під час візиту солідарності він зустрівся з Президентом України, міністром молоді та спорту України В.Гутцайтом та головою НОК України С.Бубкою. Вони відвідали частково зруйнований російськими ракетами спорткомплекс «Авангард». Т.Бах сказав, що «ще не настав той час», аби його організація зняла заборону на виступи російських і білоруських спортсменів на міжнародній арені [3].

На початку жовтня 2022 р. Т.Бах наголосив на необхідності повернення до спорту росіян, які не підтримують війну в Україні. Він наголосив, що дозвіл потрібно дати усім спортсменам, які дистанціювалися від війни. В середині листопада 2022 р. на саміті країн «Великої двадцятки» (G20) у Балі (Індонезія), участь у якому брали провідні економіки світу, зокрема Росія, президент МОК Т.Бах виступив проти відсторонення російських спортсменів у зв'язку з військовою агресією РФ в Україні. Він закликав світових лідерів до політичного нейтралітету спорту та надання дозволу виступати найкращим атлетам з усього світу незалежно від політичних конфліктів на рівні Олімпійських Ігор. За його словами, це єдиний шлях для того, щоб усі країни мали можливість виступити на наступних Олімпійських та Паралімпійських іграх, які відбудуться у 2024 р. у Парижі (26 липня — 11 серпня 2024 р.). Т.Бах наголосив, що організація вже давно запровадила санкції проти Росії у зв'язку з вторгнення в Україну. Однак він вважає за необхідне повернути права на виступи російським атлетам навіть за умов війни. «Ми засудили і запровадили санкції проти російського уряду у безпрецедентний спосіб за це грубе порушення олімпійської хартії. Продовжуємо підтримувати атлетів та членів української олімпійської спільноти. Але з іншого боку, у світі чимало інших війн та конфліктів. Але лише ця війна призвела до того, що уряди деяких країн вирішили, яким атлетам дозволено виступати на міжнародних змаганнях, а яким — ні» [4]. Він завершив звернення на саміті так: «повторюю заклик до вас, світові лідери, який я зробив уже на церемоніях відкриття та закриття зимових Олімпійських ігор у Пекіні 2022 р.: дайте миру шанс!» [5].

06 грудня 2022 р. на засіданні Виконавчої ради МОК його президент заявив, що МОК повинен бути нейтральним і запропонував допускати атлетів з Росії та Білорусі на змагання, в яких вони мають змогу завоювати путівки на

Літні Олімпійські ігри в Парижі [6]. 09 грудня 2022 р. санкції проти Росії та Білорусі, а також їхніх урядів одногolosно затвердили на XI Олімпійському саміті. Члени МОК проаналізували наслідки повномасштабного вторгнення РФ в Україну. Переважна більшість представників організації погодилися з тим, що санкції проти Росії та Білорусі як проти держав, відповідальних за порушення олімпійського духу та хартії, мають залишатися у силі. Також у зверненні МОК перераховані санкції, які будуть й надалі діяти. Це відкриття олімпійських орденів у президента Росії В.Путіна і заборона на:

1) проведення міжнародних спортивних заходів, які організують або підтримують МФ чи НОК у Росії або Білорусі;

2) демонстрацію прапора, кольорів або будь-якої іншої національної символіки чи звучання гімну цих країн на будь-якому спортивному заході або зустрічі, в тому числі на усій території об'єкта;

3) запрошення або акредитацію будь-яких державних посадових осіб Росії та Білорусі на будь-який міжнародний спортивний захід чи зустріч.

У МОК відзначили, що питання участі спортсменів з РФ та Білорусі призвело до серйозних дебатів. Вони полягали у тому, що атлетів цих країн не могли позбавити участі у міжнародних турнірах за національною ознакою. Водночас, чимало національних олімпійських комітетів відзначали, що не можуть гарантувати безпеку спортсменам із РФ та Білорусі. Остаточне рішення щодо того, якою саме має бути участь цих атлетів на міжнародних турнірах, прийняте не було. У МОК відзначили, що це питання буде погоджено під час наступного раунду перемовин з членами організації, представниками спортсменів, міжнародними федераціями та окремими національними олімпійськими комітетами. При цьому під час дебатів очільник Олімпійської ради Азії запропонував можливість росіянам та білорусам брати участь у турнірах в Азії, що проходять під його егідою. При цьому усі вищезазначені санкції залишалися б у силі [7]. У заяві прямо не йшлося про те, чи можуть Росія та Білорусь відправити команди на Олімпійські ігри 2024 р. в Парижі, але переїзд з Європи до Азії давав можливість для російських спортсменів брати участь у континентальних змаганнях, які є кваліфікацією до Ігор [8]. Члени МОК виступили проти політики окремих держав особисто приймати рішення щодо участі росіян та білорусів, назвавши це втручанням у діяльність спортивних організацій.

25 січня 2023 р. Виконавчий комітет МОК оприлюднив «Заяву про солідарність з Україною, санкції проти Росії та Білорусі та статус спортсменів із цих країн». Заяві передувало проведення Олімпійського саміту, консультації з членами МОК, спортсменами, міжнародними федераціями і НОК різних країн. Учасники консультацій одноставно підтвердили свою прихильність та закликали до посилення чинних санкцій [9]. У заяві було задекларовано намір «вивчити можливість» повернення росіян та білорусів до змагань з дотриманням «суворих

умов»¹. У ній МОК окреслив концепцію реінтеграції російських і білоруських спортсменів. «Спортсменів не можна усувати від змагань лише на підставі паспорта». Тому МОК висунув дві вимоги. Перша — спортсмени мають виступати у нейтральному статусі, тобто без прапора і гімну. Друга вимога — політична: до змагань допускатимуть лише тих атлетів, які «повністю поважають Олімпійську хартію» [10]. У заяві МОК йшлося про те, що на бажання організації повернути росіян та білорусів вплинули кілька факторів. Зокрема, Комітет отримав лист від спецдоповідачів ООН у галузі культурних прав та сучасних форм расизму. Авторів доповіді серйозно стурбував принцип заборони на участь у змаганнях для росіян та білорусів. Також МОК посилався на обговорення, що відбулися під час 77-ї ГА ООН у 2022 р.: там багато говорили про мирну та об'єднуючу місію світового спорту. В МОК згадали про те, як на Літні Ігри 1992 р. в Барселоні допустили «незалежних» спортсменів з Югославії, попри те, що країна тоді була під санкціями ООН. Було заявлено, що «відсторонення спортсменів на підставі їхнього паспорта не відповідає цінностям та місії Олімпійської хартії». Крім того, МОК підтримав пропозицію Олімпійського комітету Азії (ОКА) про допуск росіян та білорусів на змагання в Азії, в т. ч. в Азійських Іграх [9]. Про це організація повідомила у коментарі до заяви МОК 26 січня 2023 р. При цьому ОКА чекав на остаточне рішення, поки МОК разом із міжнародними спортивними федераціями «вивчає шляхи повернення російських і білоруських спортсменів до змагань за дотримання суворих умов» [11].

У кулуарах Чемпіонату світу з санного спорту в Обергофі, ФРН (27-29 січня 2023 р.) президент МОК уперше відреагував на заяву про ймовірне повернення росіян. Він принципово висловився за повернення російських спортсменів у світовий спорт. Це «не відповідає цінностям і місії Олімпійської хартії виключати спортсменів на підставі їхнього паспорта. Можливо російські та білоруські спортсмени могли б змагатися під нейтральним прапором на Олімпійських іграх-2024 у Парижі», — сказав Т.Бах. — Місія МОК — збирати разом атлетів з усього світу, це особливий символ Олімпіади» [10].

Російські спортсмени і спортивні функціонери сприйняли таку ідею МОК неоднозначно. Вони стверджували, що російських спортсменів фактично змушують відмовитись від країни. Влада України висловила категорично проти пропозицій МОК. «Спроби МОК повернути російських спортсменів на змагання та Олімпійські ігри — це спроба сказати всьому світу, ніби терор може бути чимось прийнятним», — вважав Президент України. В.Зеленський запросив голову МОК Т.Баха до Бахмута, навколо якого вели важкі бої, щоб той «побачив на власні очі, що нейтральності не існує» і «що будь-який нейтральний прапор російських спортсменів заплямований кров'ю» [12].

¹ * До змагань будуть допущені тільки спортсмени, які дотримуються усіх положень Олімпійської хартії. Це означає: по-перше, до змагань допускаються лише спортсмени, які не протидіяли миротворчій місії МОК, активно підтримуючи війну в Україні; по-друге, до змагань будуть допущені лише спортсмени, які дотримуються усіх вимог Всесвітнього антидопінгового кодексу та усіх відповідних антидопінгових правил та норм. Усі спортсмени, включені у змагання, повинні пройти перевірку в індивідуальному порядку.

30 січня 2023 р. МОК висловився за можливий допуск російських спортсменів до міжнародних змагань. Він запропонував концепцію виступу росіян під нейтральним прапором без ідентифікації своєї країни» [13]. 01 лютого 2023 р. МОК заявив, що його санкції проти держав та урядів Росії та Білорусі не підлягають обговоренню, і вони були одноголосно підтверджені Олімпійським самітом 9 грудня 2022 р. Опублікована заява МОК була реакцією на коментарі президента Олімпійського комітету Росії (ОКР) С.Позднякова про те, що росіяни братимуть участь в Олімпіаді-2024 нарівні з усіма. За його словами, ОКР все одно «відкине будь-які обмеження, додаткові вимоги та санкції, пов'язані з національністю наших спортсменів, які знову пропонують нам як умову нашого повернення на міжнародну арену». Президент України В.Зеленський висловив розчарування тим, що МОК дозволить російським та білоруським спортсменам брати участь у майбутніх змаганнях МОК [14].

12 лютого 2023 р. на пресконференції для ЗМІ під час Чемпіонату світу з гірськолижного спорту у французькому Куршавелі, на питання «Чи буде МОК переглядати позицію щодо участі росіян на Олімпіаді в Парижі?», Т.Бах відповів: «Ми це обговорюємо. Перш за все, мова не йде про Париж, а про спортивні змагання, які відбудуться у 2023 р. Хочемо звернути увагу на два головні питання, одне з яких — серйозне занепокоєння, яке було висловлено двома особливими експертками Ради ООН з питань прав людини. Вони сказали нам, що виключення російських та білоруських атлетів лише через їхній паспорт — це порушення прав людини. МОК дотримується прав людини, як і міжнародні спортивні федерації, тому ми маємо реагувати на це занепокоєння. По-друге, нам потрібно зрозуміти, чому це неможливо, наприклад, для плавців, але можливо для тенісистів?» [15].

20 лютого 2023 р. міністри спорту понад тридцяти країн звернулися до МОК із закликом утриматися від повернення спортсменів з росії й білорусі до участі у наступній Олімпіаді — навіть під нейтральним прапором [16]. 22 лютого 2023 р. МОК у своїй «Заява: війна в Україні — один рік потому» залишив чинними санкції, накладені на спортсменів Росії та Білорусі у зв'язку зі збройною агресією проти України [17]. МОК наголосив, що вже застосував безпрецедентні санкції до російських і білоруських держав і урядів, які несуть виключну відповідальність за цю війну. Т.Бах підкреслив, що МОК виступає за санкції проти будь-кого в олімпійській спільноті, хто підтримує війну [18].

28 березня 2023 р. МОК пом'якшив умови і рекомендував міжнародним федераціям у випадку допуску росіян до стартів здійснювати його індивідуально, в нейтральному статусі, без участі у командних видах. Вони також не повинні підтримувати війну і мати контракти з арміями держав-агресорів [19]. Питання участі російських і білоруських спортсменів в Олімпійських іграх 2024 не розглядали. 26 липня 2023 р. МОК не надіслав запрошення НОК Росії і Білорусі для участі в Олімпійських Іграх 2024 р. у зв'язку із повномасштабним вторгненням в Україну. Таким чином, ці країни не будуть представлені на змаганнях у Парижі під національними прапорами, хоча не виключали, що російських і білоруських спортсменів допустять до Ігор у нейтральному статусі [20].

05 жовтня 2023 р. Олімпійський комітет Росії ухвалив одностороннє рішення і включив до свого складу регіональні спортивні організації — «Олімпійські ради» під керівництвом НОК України. Тобто, т. зв. олімпійські ради Донецької та Луганської республік, а також Херсонської та Запорізької областей на тимчасово окупованих територіях України [21]. НОК України нагадав, що т. зв. «Олімпійські ради» Севастополя та Республіки Крим були прийняті в ОК Росії ще у 2016 р. [22]. У МОК назвали це порушенням та відсторонили ОКР. Це означає, що російська організація не буде функціонувати, як частина МОК, не отримуватиме грошові виплати. Однак у МОК заявили, що будуть самі обирати можливість російських нейтральних спортсменів брати участь у міжнародних змаганнях.

08 грудня 2023 р. МОК дозволив росіянам та білорусам змагатися на Олімпійських Іграх 2024 у нейтральному статусі. Відповідне рішення затвердила Виконавча рада Комітету. Індивідуальні нейтральні спортсмени будуть запрошені МОК та відповідними федераціями і лише дуже обмежена кількість спортсменів пройнуть кваліфікацію через чинні системи кваліфікації. Команди спортсменів з російським або білоруським паспортом не допускають. Спортсмени, які активно підтримують війну, не матимуть права брати участь у змаганнях. Також не допускають до Ігор спортсменів, які уклали контракт на службу в російській чи білоруській армії та спецслужбах. На Олімпійських іграх також забороняють символіку Росії та Білорусі і не запрошуватимуть представників влади цих країн. Станом на 8 грудня 2023 р. лише 11 «нейтральних спортсменів» (8 із російським паспортом і 3 з білоруським) виконали критерії допуску для участі в Олімпіаді-2024 [23].

Президент МОК Т.Бах підтримав це рішення, оскільки спортсмени не повинні відповідати за дії урядів своїх країн. Він підтримав тезу про виняткову відповідальність за війну проти України російської влади. Водночас нагадав, що агресія РФ — не єдиний збройний конфлікт на планеті. «Окремі спортсмени не можуть бути покарані за дії своїх урядів. Війна в Україні — одна війна серед 28 війн і конфліктів, які відбуваються в цьому світі, і всі інші спортсмени мирно змагаються один з одним», — заявив очільник МОК [24].

У січні 2024 р. офіційний представник МОК М. Адамс повідомив, що російських та білоруських спортсменів, які відібралися на Олімпіаду-2024 у Парижі, повторно перевірять за участю незалежних аналітиків [25]. Президент Росії В.Путін, який назвав дії спортивних міжнародних чиновників стосовно російського спорту, повним збоченням ідей П'єра де Кубертена, не виключив можливості бойкоту Олімпійських Ігор 2024 р. [26]. НОК Білорусі також заявив, що «всі ці умови вкрай дискримінаційними» [27].

Вважаємо, що у випадку допущення російських і білоруських спортсменів на ЛОіП в Парижі 2024 р. «руській мір» отримає додаткові переваги в агітації проти МОК та України, або, як сказала, О.Саладуха, чинна народна депутатка України, чемпіонка світу з легкої атлетики, МОК «вкотре довів, що став інструментом гібридної війни рф проти цивілізованого світу» [28]. Прикладом цього є заклик дворазового олімпійського чемпіона з біатлону, росіянина Д.Васильєва до МОК застосувати санкції до США та Великої Британії. Підставу

для такого рішення він вбачає у ракетному обстрілі військових об'єктів бойовиків хуситів у Ємені. США, Велика Британія та низка інших країн попереджали хуситів, які протягом тривалого часу атакували приватні торгові судна у Червоному морі, але пірати продовжували агресію. Д.Васильєв вважає, що удари по піратах можна порівняти з атаками на мирне населення в Україні, і що «адекватний МОК застосував би санкції до США та Великої Британії за авіаудари в Ємені, але ми маємо неосудний МОК з неосудним керівником в особі Т.Баха. Ця людина є руйнівником міжнародного олімпійського руху і в історію увійде як той, хто стравлює спортсменів один з одним, держави з державами» [29].

Доречно детальніше розглянути реакцію влади Росії на санкції МОК. Так, МОК та більшість міжнародних спортивних федерацій відсторонили Росію та Білорусь від участі у змаганнях. Однак окремі міжнародні федерації їх не запроваджували або дуже швидко повністю відновили обидві ці країни у правах. Російська пропаганда намагається використовувати санкції МОК на свою користь, а саме:

- 1) спортивні чиновники, влада Росії звинувачують у цьому «русофобію»;
- 2) знецінює тільки ті види спорту, у яких Росія була сильна й здобула медалі;
- 3) знецінює рівень змагань від яких відсторонено їхніх спортсменів та саркастично сприймає успіхи інших держав, особливо не надто дружніх до Росії;
- 4) висуває щодо противників Росії такі ж звинувачення, які висувають до самої країни-агресорки;
- 5) відгукується лише на окремі, найрезонансніші спортивні теми [30].

Отже, у перші дні повномасштабного вторгнення РФ в Україну МОК наклав безпрецедентні санкції на російські та білоруські держави та уряди за кричуще порушення Олімпійської хартії. Після цього президент МОК Т.Бах неодноразово висловлювався щодо пошуків шляхів повернення спортсменів цих країн до виступів, допуску їх на певних умовах. Влада багатьох країн, керівництво НОК також розійшлася в оцінці пропозицій МОК і особисто Т.Баха. Вони критикували їх за корупцію та боягузтво, за легітимізацію війни Росії проти України.

Список використаних джерел і літератури

1. Остапенко С. МОК осудил военное нападение России на Украину. Томас Бах призвал РФ к миру. URL: https://xsport.ua/ru/Olympics_s/news/mok-osudil-voennoe-napadenie-rossii-na-ukrainu_8020714/ (дата звернення: 15.01.2024).
2. Хата Г. Президент МОК Томас Бах виступив за санкції проти всіх, хто підтримує війну Росії в Україні. 2022. 26 травня. №011. URL: <https://umoloda.kyiv.ua/number/3805/118/166628/> (дата звернення: 15.01.2024).
3. Хата Г. Президент МОК Томас Бах приїхав до України з візитом солідарності. URL: <https://umoloda.kyiv.ua/number/3811/118/167673/> (дата звернення: 15.01.2024).
4. Леваднюк С. «МОК повинен бути нейтральним». Бах запропонував допускати на турніри атлетів «незалежно від політичних конфліктів». URL: <https://suspilne.media/sport/317558-mok-povinen-buti-nejtralnim-bah-zaproponuvav-dopuskati-na-turniri-atletiv-nezalezno-vid-politichnih-konfliktiv/> (дата звернення: 16.01.2024).

5. IOC President addresses G20 Leaders' Summit in Bali. URL: <https://olympics.com/ioc/news/ioc-president-addresses-g20-leaders-summit-in-bali> (дата звернення: 16.01.2024).
6. Леваднюк С. «Не час знімати санкції». МОК не збирається знімати відсторонення з російських та білоруських атлетів. URL: <https://suspilne.media/sport/332568-ne-cas-znimati-sankcii-mok-ne-zbiraetsa-znimati-vidstonenna-z-rosijskih-ta-biloruskih-atletiv/> (дата звернення: 17.01.2024).
7. Furlong C. Declaration of the 11th Olympic Summit. URL: <https://olympics.com/ioc/news/declaration-of-the-11th-olympic-summit> (дата звернення: 15.01.2024).
8. IOC mulls allowing Russians to compete in Asian events. URL: https://www.espn.com/olympics/story/_/id/35217712/ioc-mulls-allowing-russians-compete-asian-events (дата звернення: 18.01.2024).
9. Furlong C. Statement on solidarity with Ukraine, sanctions against Russia and Belarus, and the status of athletes from these countries. URL: <https://olympics.com/ioc/news/statement-on-solidarity-with-ukraine-sanctions-against-russia-and-belarus-and-the-status-of-athletes> (дата звернення: 20.01.2024).
10. Bach grundsätzlich für Rückkehr russischer Sportler in den Weltsport. URL: www.spiegel.de/sport/olympia/ioc-praesident-thomas-bach-steht-rueckkehr-russischer-sportler-in-den-weltsport-offen-gegenueber-a-8e8ad187-f7ff-4d63-90a9-a163b13b7207 (дата звернення: 21.01.2024).
11. Олімпійський комітет Азії підтримав послаблення санкцій проти спортсменів із Росії та Білорусі. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-oca-sanktsii-rosia-bilorus/32240739.html> (дата звернення: 22.01.2024).
12. Bach grundsätzlich für Rückkehr russischer Sportler in den Weltsport. URL: www.spiegel.de/sport/olympia/ioc-praesident-thomas-bach-steht-rueckkehr-russischer-sportler-in-den-weltsport-offen-gegenueber-a-8e8ad187-f7ff-4d63-90a9-a163b13b7207 (дата звернення: 19.01.2024).
13. Як росіяни хочуть повернути на Олімпіаду і хто цьому протидіє. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-64455880> (дата звернення: 18.01.2024).
14. У МОК вважають допустимою концепцію виступу росіян під нейтральним прапором. URL: www.slovoidilo.ua/2023/01/30/novyna/suspilstvo/mok-vvazhayut-dopustymoju-koncepcziyu-vystupu-rosiyan-nejtralnym-praporom (дата звернення: 19.01.2024).
15. Roos M. IOC Says Sanctions for Russian, Belarusian Olympians Are «Not Negotiable». URL: <https://www.newsweek.com/international-olympic-committee-ioc-says-sanctions-russian-belarusian-athletes-are-not-negotiable-1778013> (дата звернення: 20.01.2024).
16. Мороз Є., Мандзій О. «Історія покаже, хто зробив більше для миру». Інтерв'ю президента МОК про план повернути росіян й дискусії з українцями. URL: <https://suspilne.media/sport/383192-istoria-pokaze-hto-zrobiv-bilse-dla-svitu-intervu-prezidenta-mok-pro-povernenna-rosian-j-diskusii-z-ukraincami/> (дата звернення: 21.01.2024).
17. Понад 30 країн закликали МОК не допустити спортсменів з рф і білорусі до Олімпіади. Заява. URL: www.ukrinform.ua/rubric-sports/3672796-ponad-30-krain-zaklikali-mok-ne-dopustiti-sportsmeniv-z-rf-i-bilorusi-do-olimpiadi.html (дата звернення: 19.01.2024).
18. МОК не планує знімати санкцій із російських та білоруських спортсменів. URL: <https://interfax.com.ua/news/sport/893100.html> (дата звернення: 15.01.2024).
19. Міжнародний олімпійський комітет підтвердив, що зберігає санкції проти спортсменів з Росії та Білорусі. URL: <https://artpriz.com/mizhnarodniy-olimpiyskiy-komitet-pidtvdiv-scho-zberigae-sanktsii-proti-sportsmeniv-z-rosii-ta-bilorusi.html> (дата звернення: 16.01.2024).
20. Приходько М. Російських і білоруських спортсменів офіційно повернули до міжнародних змагань: МОК назвав умови. URL: <https://tsn.ua/prosport/rosiyskih-i-biloruskih-sportsmeniv-oficiyno-povernuli-do-mizhnarodnih-zmagan-mok-nazvav-umovi-2295745.html> (дата звернення: 18.01.2024).
21. One Year to Go: IOC invites NOCs and their best athletes to the Olympic Games Paris 2024. URL: <https://olympics.com/ioc/news/one-year-to-go-ioc-invites-nocs-and-their-best-athletes-to-the-olympic-games-paris-2024> (дата звернення: 19.01.2024).
22. Іваненко Д. Баху на замітку: НОК Росії прийняв до свого складу нових членів із окупованих територій України. URL: https://sport.24tv.ua/yaki-novi-komiteti-uviyshli-nok-rosiyi-nazvano-perelik_n2405812 (дата звернення: 20.01.2024).

23. Україна закликає МОК застосувати санкції проти олімпійського комітету росії. URL: <https://mms.gov.ua/news/nok-ukrainy-zvernuvsia-do-mizhnarodnoho-olimpiiskoho-komitetu-z-vumohoiu-zastosuvaty-sanktsii-proty-olimpiiskoho-komitetu-rosii> (дата звернення: 21.01.2024).

24. Strict eligibility conditions in place as IOC EB approves Individual Neutral Athletes (AINs) for the Olympic Games Paris 2024. URL: <https://olympics.com/ioc/news/strict-eligibility-conditions-in-place-as-ioc-eb-approves-individual-neutral-athletes-ains-for-the-olympic-games-paris-2024> (дата звернення: 22.01.2024).

25. Дида О. «Одна війна серед 28 у всьому світі». Президент МОК Бах підтримав рішення допустити росіян і білорусів до Олімпіади. URL: <https://suspilne.media/sport/639402-odna-vijna-sered-28-u-vsomu-sviti-prezident-mok-bah-pidtrimav-risenna-dopustiti-rosian-i-bilorusiv-do-olimpiadi/> (дата звернення: 19.01.2024).

26. Ульяненко В. Допуск на Олімпіаду-2024: МОК вирішив, що робити з росіянами. URL: <https://glavcom.ua/sport/news/dopusk-na-olimpiadu-2024-mok-pridumalo-shcho-robiti-z-rosijanami-980989.html> (дата звернення: 19.01.2024).

27. Дида О. «Треба уважно подивитися на умови». Путін не виключив можливого бойкоту Росією Олімпіади-2024. URL: <https://suspilne.media/sport/639622-treba-uvazno-podivitisa-na-umovi-putin-prokomentuvav-dopusk-rosian-na-olimpiadu-2024-u-nejtralnomu-statusi/> (дата звернення: 20.01.2024).

28. Мухін Г. У НОК Білорусі назвали дискримінаційними умови допуску спортсменів на Олімпіаду. URL: https://lb.ua/sport/2023/12/12/588573_nok_bilorusi_nazvali.html (дата звернення: 21.01.2024).

29. Саладуха О. Олімпіада на крові: як МОК капітулює перед Росією і що в цій ситуації робити Україні. URL: <https://www.pravda.com.ua/columns/2023/12/27/7434798/> (дата звернення: 22.01.2024).

30. На росії просять мок про санкції проти США та Великої Британії за авіаудари по бойовикам в Ємені URL: https://xsport.ua/ua/Olympics_s/news/na-rosiyi-prosyat-mok-pro-sanktsiyi-proty-ssha-ta-velykobrytaniyi-za-aviaudary-shchodo-boyovykiv-u-e_8890581/ (дата звернення: 19.01.2024).

31. «Швидше, вище, сильніше»: як російський спорт служить державній системі пропаганди. Реанімаційний пакет реформ. URL: <https://rpr.org.ua/news/41391/> (дата звернення: 20.01.2024).